

Vuosi Euroopan parlamentissa: eräitä käytännön havaintoja¹

OLLI REHN

Suomen ensimmäinen vuosi Euroopan unionin jäsenenä on takanapäin, samoin suomalaisten europarlamentaarikkojen ensimmäinen työvuosi. Haluaisinkin omalta osaltani esittää eräitä lähinnä epätieteelliseksi luokiteltavia havaintoja tästä menneestä vuodesta Euroopan parlamentin (EP) jäsenenä.

Lähestyn aihetta kolmesta näkökulmasta. Ensiksi tarkastelen EP:ia instituutiona ja parlamenttina, osin vertailevasta näkökulmasta. Toiseksi sijoitan EP:n unionin instituutioiden väliseen voimakenttään arvioimalla instituutioiden välisiä jännitteitä ja vuorovaikutusta. Lopuksi arvioin sitä, kuinka jäsenvaltio Suomi on ottanut paikkansa yhteisön täysivaltaisena jäsenenä – eli kuinka hyvin suomalaiset ovat kyenneet vaikuttamaan EU:n päätöksiin.

* * *

Kun parlamentista on puhe, on lupa olettaa, että keskustelulla on jotain tekemistä parlamentarismien kanssa. Näin ei kuitenkaan ole Euroopan parlamentin tapauksessa. EU:ssa ei ensinnäkään ole sellaista hallitusta, jonka tulisi nauttia parlamentin luottamusta, sillä komissio ei täytä normaalin parlamentaarisen hallituksen kriteereitä. Komission aloitteiden kaatuminen parlamentissa, mikä on mahdollista yhteispäätösmeneteltyssä, ei johda komission eroon, eikä tätä

näin ollen voida pitää parlamentaarisen epäluottamuslauseena. EP:lla on kylläkin erillinen oikeus esittää koko komissiolle epäluottamuslausetta, mutta tämän oikeuden käyttö vaatii niin suuren kynnyksen, ettei sillä ole käytännön merkitystä.

Margaret Thatcher kutsuikin muistelmissaan EP:ia hellyttävästi Euroopan edustajakokoukseksi ('European Assembly'), koska hänen mielestään se ei vähäisten valtaoikeuksiensa vuoksi ansaitse parlamentin nimitystä. Euroopan parlamenttia voidaan verrata Yhdysvaltain kongressiin tai Venäjän duumaan, jotka eivät myöskään ole parlamentaarisia elimiä. Myös Yhdysvalloissa ja Venäjällä pääjännite vallitsee lainsäätäjän ja toimeenpanovallan käyttäjän välillä. Vertaus tietenkin ontuu sikäli, että EP:n valtaoikeudet jäävät selvästi jälkeen Yhdysvaltain kongressin valtaoikeuksista. Rinnastus Venäjän duumaan ei sen sijaan ole kovinkaan kaukaa haettu.

Tästä parlamentarismien puuttumisesta seuraa piirre, joka on leimannut ensimmäisen vuoden kokemuksia EP:ssa. EP:ssa ei ole selkeää hallitus/oppositio-jakolinjaa, vaan tärkein jännite vallitsee akselilla neuvosto/parlamentti. Komissio ja parlamentti löytävät usein toisensa, sillä molemmat edustavat yhteistä eurooppalaista intressiä ja kannattavat vahvaa yhteisöpäätöksentekoa. Ylipäänsä instituutioiden välisten jännitteiden tai suoranaisten taistelujen runsaus on yllättänyt jopa kokeneen EU:n tarkkailijan. Se kertoo myös unionin sekä alati muuttuvasta että

¹ Perustuu kirjoittajan XXVIII Poliitiikan tutkimuksen päivillä (Tampere, 11–13.1.1996) pitämään esitelmään.

lakiin ja sopimukseen tukeutuvasta perusolemukselta, joka pakottaa kaikki instituutit puolestamaan reviiirejään.

Parlamentarismiin puuttuessa EP:ssa ei myöskään vallitse kansallisista parlamenteista tuttua tiukkaa ryhmäkuria eikä sen taustalla olevaa epävirallista palkio- ja sanktiojärjestelmää, jotka esimerkiksi Suomen eduskunnassa pakottavat yksilösuorituksiin vetoa tuntevat edustajat takaisin ruotuun. Näin ollen työskentely Euroopan parlamentissa on mielekästä, koska toisin kuin esimerkiksi suomalaisessa parlamentarismissa lakialoitteet ja budjetti voidaan käsitellä valiokunnissa arvo- ja asia-argumenttien kautta, eikä jokaista lakiesitystä tai direktiiviä tarvitse käsitellä 'kirjan mukaan', pilkkuakaan muuttamatta hallituksen esityksen mukaisesti.

Hallitus/oppositio-jakolinjan puuttumisen vuoksi työskentely EP:n valiokunnissa johtaa usein säädehoidosten tai budjettisummien muutoksiin ja vaikuttaa lopputulokseen. Poliittisten ryhmien valiokuntaryhmät ja niiden vetäjät ovat keskeisiä toimijoita, mutta silti yksilösuorituksille jää EP:ssa enemmän tilaa kuin kansallisissa parlamenteissa. Pitkän kokemuksen ja vahvan näkemyksen omaavat Euroopan parlamentin jäsenet kykenevät muuten suotuisen olosuhteiden vallitessa usein merkittävästikin vaikuttamaan valiokunnan lopulliseen kantaan. Tämän mahdollistaa myös parlamentin käytäntö nimetä Euroopan parlamentin jäsenten joukosta esittelijät, joilla on silloin tällöin tilaisuus jättää painavakin puumerkki käsiteltävänä olevaan asiaan.

Toiseksi tärkeimmän vaikutuskanavan muodostavat parlamenttiryhmät, jotka vastaavat parlamentin poliittisesta kannanmuodostuksesta ja jakavat valiokuntien johtopaikat. Orastaako parlamenttiryhmissä alku aidolle eurooppalaiselle puolueuudostukselle? Onko Euroopan parlamentti puolueiden sulatusuuni, jossa aatteellinen yhteenkuuluvuus ohittaa kansalliset intressit ja johtaa todellisten euro puolueiden syntyyn?

Tämä olisi kovin hätköity johtopäätös. Tosiasiassa EP:n parlamenttiryhmät ovat monimutkaisia ideologisten näkemysten ja kansallisten intressien verkostoja. Ideologiset jännitteet vaikuttavat erityisesti EU-lainsäädäntöä ja unionin yleistä kehittämistä koskeissa asiois-

sa. Kansalliset intressit nousevat esiin varsinkin silloin, kun kyse on taloudellisista näkökohdista, joita tietysti esiintyy myös näennäisesti ideologisissa asioissa.

Jatkossa euro puolueiden kehitys on kiinni ennen muuta Euroopan parlamentin aseman vahvistumisesta. Toisaalta se riippuu myös eurooppalaisen poliittisen kulttuurin muutoksista. Yhteinen eurooppalainen poliittinen tietoisuus on yhä ohutta. Poliittinen keskustelu Euroopassa on pääosin kansallista poliittista keskustelua, joka on sidottu tiedonvälityksen voimakkaaseen kansalliseen ankkuroitumiseen. Oma vaikutuksensa on myös sillä, että Euroopan parlamentin vaaleissa ei ole yhtenäistä vaalijärjestelmää.

Ovatko suomalaiset Euroopan parlamentin jäsenet näin ollen enemmän suomalaisten asianajajia kuin eurooppalaisia linjanvetäjiä? En voi vastata muuta kuin että molempia. Suomalaisien yksimielisyys on voimaa silloin, kun ajetaan kansallisesti tärkeitä hankkeita. Olemme yhdessä edistäneet muun muassa Itämeri-yhteistyön rahoitusta, TACIS-ohjelman suuntaamista paremmin EU/Venäjä- eli Suomi/Venäjä-lähialueyhteistyöhön sopivaksi, bioteknologian ja telematiikan vahvistamista tutkimusohjelmissa, suomalaisten virkamiesten rekrytoinnin ja suomen kielen aseman vahvistamista, puhumattakaan Jacob Södermanin urakierron nopeuttamisesta. Näissä asioissa ei pienen valtion edustajien yhteisymmärryksen merkitystä voi liioitella.

Mutta entäpä jos äänestyksen aiheena on bioteknologian patenttioikeuksia koskeva direktiivi? Missä silloin lymyää kansallinen etu – ja kenen kansallinen etu? Entä moottoripyörien äänenvoimakkuutta säätelevä direktiivi? Kumpi lobbari silloin määrittää Suomen kansallisen edun, Helvetin Enkeleiden vai Greenpeacen Suomen osasto?

Isetunnoltaan tervien eurooppalaisen kansakunnan merkki on se, että asiat nähdään muutenkin kuin kansallisten silmälasien lävitse silloin, jos kansallinen intressi ei ole suoraan kyseessä. Esimerkiksi bioteknologiaäänestyksessä suomalaiset hajosivat eri rintamiin. Erät meistä katsoivat asiaa eurooppalaisen bioteknologian teollisuuden kilpailukyvyyn näkökulmasta. Toiset painottivat enemmän direktiiviin liittyneitä eettisiä ongelmia.

Johtopäätökseni onkin se, että EP on kansallisia parlamentteja täydentävä kansanvaltaisen ohjauksen ja valvonnan kanava. EP on vastikään saanut uusia valtaoikeuksia Maastrichtin sopimuksen myötä, ja se on käyttänyt niitä vastuullisesti. Tältä pohjalta EP:n asemaa voidaan asteittain vahvistaa ennen muuta yksinkertais-tamalla unionin päätöksentekomenettelyjä.

* * *

Demokratiavaje on iskusana, joka usein liitetään Euroopan parlamentin yhteyteen. Demokratiavajetta kuvastaa parlamentin varapuhemies David Martinin taannoin esittämä toteamus: Jos EU itse hakisi jäsenyyttä Euroopan unionissa, ei sitä hyväksyttäisi jäseneksi, koska se ei täytä länsimaisittain demokraattisen valtion kriteereitä, mikä on EU-jäsenyyden välttämätön edellytys.

Tähän voitaisiin päätyä, jos ajatellaan, että EU on tai sen pitäisi olla klassinen liittovaltio tai yhtenäisvaltio. Silloin olisi luonnollista vaatia EP:n vallan ja vastuun nostamista kansallisten parlamenttien valtaoikeuksien rinnalle.

Mutta EU ei ole puhdasverinen liittovaltio vaan omalaatuinen kansallisvaltioiden yhteenliittymä, johon kuuluu sekä liittovaltion että hallitustenvälisen yhteistyön aineksia. Tämä on johtanut kahden raiteen päätöksentekojärjestelmään, jossa jäsenvaltioiden muodostama ministerineuvosto soittaa ensiviulua ja parlamentti täydentää sitä yhteispäätösmenettelyssä.

Komission entinen puheenjohtaja Jacques Delors on kuvannut EU:n päätöksentekoa *organisoiduksi skitsofreniaksi*. Ensimmäisen vuoden perusteella tämä kuvaus on hyvin osuva. Skitsofrenia on seurausta unionin kaksiraiteisesta päätöksentekojärjestelmästä. Järjestäytyneen EU:n järjestelmästä tekee se, että EU pysyy monimutkaisuudestaan huolimatta tuottamaan enemmän ratkaisuja ongelmiin kuin itse ongelmia.

Euroopan parlamentin asema nojaa kahteen valtaoikeuteen, yhteispäätösmenttelyyn ja budjettivallan käyttöön. Ne ovat avain Euroopan parlamentin vaikutusvallan ymmärtämiseen EU:n päätöksenteossa. Ja niiden vuoksi komission ja neuvoston edustajat ovat säännöllisiä vieraita, pysyviä konsultteja, EP:n valiokunnissa. EP:n valtaoikeuksien vuoksi kyse on ennaltaehkäisevästä poliittisesta kriisinhallinnas-

ta, jota komission ja neuvoston on pakko harjoittaa.

Yhteispäätösmenttely perustuu Maastrichtin sopimuksen pykälään 189b. Sen nojalla tehtäviin päätöksiin vaaditaan parlamentin hyväksyntä. Ellei hyväksyntää tule, joudutaan soviteluun neuvoston ja parlamentin yhteisen kannan löytämiseksi, ja neuvosto joutuu muuttamaan alkuperäistä kantaansa.

Yhteispäätösmenttely kattaa muun muassa sisämarkkina-asiat, alue- ja rakennepoliittikan sekä tutkimus- ja teknologiapolitiikan, osin myös liikenne- ja ympäristöpolitiikan. Sitä vastoin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa sekä sisä- ja oikeusasioissa – eli niin sanotuissa toisen ja kolmannen pilarin asioissa – päätösvalta on yksinomaan ministerineuvostolla. Myös maatalouspolitiikassa päätösvalta on neuvostolla, joskin se on delegoinut siitä osan komissiolle, jolla on myös laaja valmisteluvastuu.

Parlamentilla on vuosien 1970 ja 1975 sopimusmuutoksista lähtien ollut vahva asema EU:n budjetin käsittelyssä. EP:lla on viimeinen sana niin sanottujen ei-pakollisten menojen osalta, jotka kattavat muun kuin maatalouden. Toisaalta maatalous vie EU:n budjetista yhä lähes puolet, ja tästä osuudesta päättää ministerineuvosto. Budjettivaltaa käyttäen EP on vääntänyt EU:n toimintaa uusille politiikan alueille ja saanut itselleen tasavertaisempia oikeuksia lainsäädännössä.

Demokratian ja tehokkuuden kannalta suurin ongelma on päätöksenteon monimutkaisuus. EU:ssa sovelletaan tällä hetkellä parlamentin laskujen mukaan 22 eri päätöksentekomenettelyä – neuvoston mukaan niitä on 23 ja komission mukaan 27. Ei ihme, että EU-kansalainen ei aina ole aivan perillä siitä, kuka päättää, mistä ja miten. Tätä kuvaa hyvin sekin, että Euroopan parlamentin jäsen joutuu kantamaan Rooman ja Maastrichtin sopimusta jatkuvasti salakussaan, jotta hän voi tarkistaa, mitä perussopimuksen pykälää kulloinkin päätöksenteon kohteena olevaan asiaan sovelletaan.

EP onkin esittänyt, että päätöksentekomenettelyjen määrä rajoitettaisiin kolmeen. Tärkein uudistus olisi se, että yhteispäätösmenttelyä tehtäisiin pääsääntö unionin päätöksenteossa. Sitä sovellettaisiin kaikkeen lainsäädäntöön, jota koskevat päätökset tehdään ministerineuvostossa määränemmistöllä. Toiseksi nykyinen

hyväksymismenettely säilytettäisiin muun muassa komission nimityksen vahvistamisen ja uusien jäsenmaiden hyväksymisen kohdalla. Kolmanneksi ulko- ja turvallisuuspolitiikka jätettäisiin edelleen kuulemismenettelyn piiriin, jonka mukaan parlamentille kuuluisi vain lausunto-oikeus tällä alueella.

Toisin sanoen tämä tarkoittaisi sitä, että sekä sisä- ja oikeusasiat että maatalouspolitiikka siirrettäisiin yhteispäätösmenettelyn piiriin. Myös budjettia koskeva päätöksenteko siirtyisi yhteispäätösmenettelyyn, mikä poistaisi nykyisen, jopa EU:n mittareilla poikkeuksellisen skitsofreenisen asetelman, jossa neuvosto päättää yksin maatalousmenoista ja parlamentti yksin kaikista muista menoista. Tämä budjettiskitsofrenia on yksi tärkeimpiä oikeustapausten lähteitä. Tammikuun 1996 alkupuolella saimme sovittua neuvoston ja parlamentin välisen, vuoden 1995 budjettia koskeneen toimivaltakiistan eräiden menojen luokittelusta. Euroopan tuomioistuin tuomitsi näet joulukuussa viime vuoden budjetin pätemättömäksi, mikä esti myös kuluvan vuoden budjetin hyväksymisen.

Kuinka tavoiteltavana yhteispäätösmenettelyn laajentamista on syytä pitää? Monet ovat olleet huolissaan siitä, että sen soveltaminen vain kangistaa päätöksentekoa. EP:n institutionaalisen valiokunnan pääsihteeri Francis Jacobs, yksi *The European Parliament* -perusteoksen² tekijöistä, on koonnut aiheesta tuoretta aineistoa.

Jacobsin selvityksen mukaan vuoden 1995 tammikuun lopussa kaikkiaan 29 % lakiesityksistä, jotka olivat tuolloin EP:n käsittelyssä, kuului yhteispäätösmenettelyn piiriin. Tuohon mennessä 33 päätösesitystä oli lähetetty neuvostosta parlamenttiin 189b pykälän mukaisesti. Näistä 18 tapausta oli ratkaistu ilman sovittelumenettelyä, koska joko EP oli hyväksynyt neuvoston alkuperäisen tekstin tai EP:ssa ei löytynyt riittävää enemmistöä muuttamaan tekstiä. Sovitteluun jouduttiin 15 tapauksessa, joista 11 tapauksessa löydettiin yhteinen kanta ja kaksi tapausta oli vielä ratkaisematta tutkimushetkellä. Kahdessa tapauksessa parlamentti kaatoi lakiesityksen: televiestinnän vapautta-

mista koskevan direktiiviehdotuksen, koska neuvosto yritti pakottaa EP:n hyväksymään neuvoston kannan; bioteknologiadirektiivin, koska parlamentin enemmistö kaatoi omien neuvottelijoidensa sovitteluvaliokunnassa jo hyväksymän kannan.

Kaiken kaikkiaan yhteispäätösmenttely on kohentanut lainsäädännön laatua sekä lisännyt komission ja neuvoston ennaltaehkäisevää kanssakäymistä parlamentin kanssa. Tätä menettelyä laajentamalla – ja yksinkertaistamalla – voidaan parantaa EP:n asemaa täydentävän kansanvaltaisen ohjauksen toteuttajana muuttamatta radikaalisti instituutioiden välisiä valtasuhteita.

Kuinka realistisena näitä EP:n esittämiä muutoksia voidaan pitää? En pidä kovin todennäköisenä, että hallitustenvälinen konferenssi tuottaisi näin rationaalisia uudistuksia. Se pysyyneen korkeintaan pieniin askeliin, yhteispäätösmenttelyn varovaiseen laajentamiseen ja budjettipäätöksenteon lievään yksinkertaistamiseen. Kuitenkaan kyse ei olisi mistään radikaalista vallankumouksesta instituutioiden välisissä valtasuhteissa vaan todellakin päätöksenteon rationalisoinnista ja yksinkertaistamisesta. Ja EU:n ollessa kyseessä jo pelkkä päätöksenteon yksinkertaistaminen lisäisi järjestelmän läpinäkyvyyttä ja siten kansanvaltaisuutta.

* * *

Ensimmäisen jäsenyysvuoden perusteella voidaan arvioida, että Suomi ei ole pärjännyt huonosti yhteisön täysivaltaisena vaikuttajana. EU:ssa jäsenvaltion on luotava tiivis yhteistyö- ja tiedonvaihtoverkosto erityisesti kolmen tärkeimmän instituution eli komission, neuvoston ja parlamentin välille. Johtava rooli tässä on EU-edustustolla, joka on virankin puolesta ensisijainen suomalaisten asianajaja Brysselin päätöksenteossa. Yhtä lailla tärkeää on luoda toimiva yhteys niin sanottuun Helsingin päähän eli sektoriministeriöihin ja eduskunnan suureen valiokuntaan. Budjettivaliokunnan jäsenenä olen säännöllisesti yhteydessä komissiolla budjettiasioita hoitavien suomalaisten, edustuston budjettivirkamiesten ja valtiovarainministeriön kanssa.

Vuoden kuluessa olemme kehittäneet säännöllisen tavan pitää yhteyttä sekä suurlähettiläs Antti Satulin että komissaari Erkki Liika-

² Richard Corbett, Francis Jacobs and Michael Shackleton (1995): *The European Parliament*. 3. painos. Cartermill, London.

sen kanssa. Edustuston kuukausitapaamiset ja Liikasen aamukahvi Strasbourgin istuntoviikolla ovat välttämättömiä tiedonvaihdon foorumeita. Näiden lisäksi pidämme lukuisan joukon pienimuotoisia asia- ja sektorikohtaisia palaveria. Ajoissa hankittu tieto valmisteilla olevista asioista on usean instituution ja usean kansallisuuden muodostamassa EU:ssa konsanaan vielä tärkeämpi kuin melko homogeenisessa ja mutkattomassa Suomessa.

Ulkopuolisten arvioiden mukaan Suomi on tähän asti onnistunut EU-vaikuttajana kahta entistä suurvaltaa Ruotsia ja Itävaltaa paremmin. Komissaari Erkki Liikasen toiminta budjetti- ja hallintouudistuksen toteuttamiseksi on saanut ansaittua tunnustusta, samoin hänen kabinetinsa monikansallisuus ja avoimuus. Ruotsin toimintaa vaikeuttaa kansan kahtiajako EU-politiikassa, mikä halvaannuttaa pitkäjänteistä, yhtenäistä ja eri instituutioihin ulottuvaa EU-vaikuttamista. Suurvaltaperinteestä puolestaan kumpuaa se, että Ruotsilla on Ruotsin mallin mukainen ratkaisu lähes jokaiseen EU:n ongelmaan. Sanonta 'ruotsalaisten mielestä EU:n olisi pitänyt liittyä Ruotsiin eikä päinvastoin' ei välttämättä ole täysin vailla katetta. En ole tästä lainkaan iloinen, koska asiakohteisessa, tasa-vertaisessa yhteistyössä Ruotsin kanssa saisimme epäilemättä enemmän aikaan esimerkiksi ympäristön, tasa-arvon ja avoimuuden puolesta kuin satunnaisella yhteistyöllä.

Toisaalta myös meillä suomalaisilla on omat puutteemme. Välillä suomalaiset osoittavat jopa sinisilmäisyyteen verrattavaa pehmeyttä kansallisten intressien ajamisessa. Virkamiehiä kyllä ohjeistetaan Helsingistä käsin puolustamaan tavoitteitamme, mutta samassa ohjeessa kehoitetaan kuitenkin lopulta välttämään äänestystä, jos emme näytä saavan enemmistön tukea.

Hyvän esimerkin toisenlaisesta mutta tuloksellisesta tyylistä tarjoaa Espanja, joka toimii hyvin eri periaatteella kuin luterilaista pidättyvyyttä noudattava Suomi. Espanjan toiminta EU:n puheenjohtajana osoittaa, että kansallisten etujen tinkimätön puolustaminen voidaan ja tulee yhdistää Euroopan yhteisten intressien edistämiseen. Kantamalla vastuuta koko Euroopan yhteisestä tulevaisuudesta Espanja oikeuttaa itselleen muiden tuen silloin, kun sen elintärkeät kansalliset intressit ovat pelissä.

Kansallisia etuja puolustaessaan Espanja ei

silti ole mikään Euroopan integraation Don Quijote, joka taistelee tuulimyllyjä vastaan. Sellainen johtaisi vain sivuraiteelle EU:n päätöksenteossa, kuten Britannian esimerkki osoittaa. Mutta se ei ole myöskään Euroopan integraation Ville Vaitelias³, joka kyllä hoitaa hommansa, mutta ei nosta meteliä silloinkaan, kun se olisi paikallaan.

EU:ssa on välillä vietävä asiat niin sanotusti konkeloon, jotta seuraavalla kerralla voi vaatia ja saada kompensatiota aikaisemmasta takaiskusta. Espanjan toiminta rakennerahastojen ja Välimeren rahoitusohjelman kasvattamiseksi ovat hyviä esimerkkejä peräänantamattomuudesta kansallisten etujen ajamisessa eurooppalaisten intressien varjolla. Suomen sopiikin ottaa Espanja esikuvakseen kansallisen Eurooppa-politiikan otteen ja tyyliä määrittämisessä. Toinen esikuva voisi olla Irlanti. Se on esimerkki pienestä syrjäisestä jäsenvaltiosta, joka ajaa sekä Euroopan että varsinkin omaa kansallista etuaan taitavasti ja tuloksellisesti.

Varovaisuutemme on osin perua siitä, että Suomen EU-politiikan käytännön toteutuksesta puuttuu tarvittava yhteiskunnallinen kokonaisnäkemys. Valtionhallinnon sisällä EU-asioiden koordinaatio on keskitetty ulkoministeriöön. En kiistä UM:n ammattitaitoa ja satunnaista näkemystäkin ulko- ja turvallisuuspolitiikassa, mutta EU-sihteeristön ja siten EU-politiikan yhteensovittamisen sijoittaminen UM:n siipien alle ei ole onnistunut ratkaisu. Sekä parlamentaarisen vastuun että EU-asioiden käytännön hoidon kannalta EU-sihteeristön tulisi välttämättä sijaita valtioneuvoston kanslian eli pääministerin esikunnan yhteydessä. Näin EU-asioiden hoito kytkeytyisi paremmin kansallisen talous- ja yhteiskuntapolitiikan valmisteiluun, jonka yhteyteen se kuuluu. Pääministerin

³ Kansalliskirjallisuuteemme perehtymättömille todettakoon, että Ville Vaitelias on Väinö Linnan *Tuntematon sotilas* -kirjan luutnantti Koskela, joka on (miespuolisten) suomalaisten virkamiesten ym. vaikuttajien tyypillinen johtajaihanne suurten ikäluokkien ja miksei sitä nuorempienkin keskuudessa. Edwin Laineen versiota *Tuntemattomasta sotilaasta* näytettiin ainakin vielä 1980-luvulla opetuselokuvana Reserviupseerikoulussa, jonka koulutuksessa omalla esimerkillään johtava mutta harvakseltaan kommunikoiava Koskela esitettiin suomalaisen reserviupseerin esikuvana. Tämä on jättänyt jälkensä myös työelämään.

ja työrukkasensa Eurooppa-ministerin tai valtiosihteerin tulee kyetä ohjaamaan EU-politiikan painopisteiden asettamista ja Suomen neuvottelutaktiikkaa ministerineuvostossa. Nykyisin tässä on vakavia puutteita.

Yhteiskunnallisen kokonaisnäkemysten tarpeeseen EU-politiikassa liittyy sekin, että EU:ssa kansallista edunvalvontaa hoidetaan leimallisesti läpäisyperiaatteella. Lähes kaikkeen EU:n lainsäädäntöön ja budjettiratkaisuihin liittyy seikkoja, joilla on suoraa ja vielä useammin epäsuoraa merkitystä Suomen kannalta. Ne on oitis tunnistettava neuvoston työryhmässä tai parlamentin valiokunnassa ja kytkettävä laajemmin määriteltyyn Suomen kansalliseen strategiaan, josta hallitus pääministerin johdolla vastaa.

Toinen ongelmamme, ja vakavampi kuin toisinaan karu ja pidättyvä kommunikaatiokäytännömmemme, on se musta aukko, joka meillä esikeski-ikäisillä ja vanhemmilla suomalaisilla on historiantutemuksessa sotienjälkeisen läntisen Euroopan ja sen yhdentymisen kohdalla. Paasikiven-Kekkosen linjan, ASLA- ja Fullbright-stipendien, Walt Disneyn, Archie Bunkerin ja Hill Street Bluesin ansiosta meidän olisi kulttuurisesti ollut paljon helpompi liittyä Amerikan Yhdysvaltain 51. osavaltioksi kuin Euroopan unionin jäseneksi. Yhdentymisen käännekohtien ja instituutioiden historian tuntemusta tarvitaan, jotta voi täysipainoisesti osallistua EU:n suuntaa koskevaan keskusteluun. Ei 'small-talkista' ole paljon hyötyä, jos ei ole mitään sanottavaa Luxemburgin kompromissista tai Britannian 'rahat takaisin'-politiikasta – tai jos ei edes pysty luontevasti kuuntelemaan asiasta käytävää keskustelua.

Tämä asettaa mittavan haasteen suomalaiselle politiikan, hallinnon ja kansainvälisten suhteiden tutkimukselle. Koska EU-asioiden käsitteistä on tullut suomalaisten virkamiesten,

yrittäjien ja monien muiden kansalaisten arkipäivää, on myös yliopistollisen opetuksen ja tutkimuksen tarjottava sellaisia käsitteellisiä ja käytännöllisiä välineitä, joilla suomalaiset komission ja valtionhallinnon virkamiehet ja tutkijat pärjäävät EU-tehtävissään. Eurooppa ei toki ole koko maailma, mutta ainakaan vielä ei ole näköpiirissä sellaista vaaraa, että kunnollisesta Eurooppa-tutkimuksesta olisi merkittävä ylitarjontaa yliopistojemme valtio-opin, taloustieteen ja historian laitoksilla.

Voinkin päättää tämän katsaukseni tutkimuspoliittiseen noottiin. Historiantutemuksen puutteiden lisäksi Eurooppa-osaamistamme vaivaa myös taipumus rajata politiikka ja talous erillisiksi osa-alueikseen. Tämä on osa puolueettomuuspolitiikan perintöä, ulkopoliitiikan ja kauppapolitiikan tiukkaa erottelua toisistaan. Akateemisessa maailmassa tuntuu usein siltä, että vaikka Berliinin muuri murtui, politiikan tutkimuksen ja kansantaloustieteen raja ei pääse hämärtymään. Kuitenkin Euroopan yhdentymisen on tyypillisesti sellainen ilmiö, jossa politiikka ja talous kulkevat käsi kädessä, limittäin, lomittain ja toisiinsa koko ajan vaikuttaen.

Ennustan, että edessä on poliittisen taloustieteen uusi nousu. Tutkimusharrastusten ja käytännön kokemusten perusteella olen sitä mieltä, että kansainvälinen ja vertaileva poliittinen taloustiede tarjoaa parhaita välineitä analysoida Euroopan unionin historiaa, instituutioita ja tulevaa kehitystä. Tässä ei sinänsä ole mitään dramaattista, sillä olihan poliittinen taloustiede sellaisten klassikoiden kuin John Stuart Millin, Karl Marxin, Max Weberin ja Joseph Schumpeterin alkuperäinen tutkimusalue.

Näin yhteiskuntatiede vain palaisi juurilleen, valistuksen ja sivistyksen lähteille, mikä ei ole ollenkaan pahitteeksi tässä postmodernissa, pirstaleisessa maailmassa.